

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана історичного факультету
проф. Сіромський Р.Б. _____
30 серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРСОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Освітній рівень: **Магістр**

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність: **054 Соціологія**

Освітня програма: **Соціологія**

Факультет: **Історичний**

2023-2024 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Культурсоціологічний аналіз сучасного суспільства» для студентів першого курсу магістерської програми за спеціальністю 054 Соціологія.

Розробник: Черниш Н.Й., професор кафедри соціології, доктор соціологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри соціології

 проф. Пачковський Ю.Ф.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
	Спеціальність 054 Соціологія		
Модулів –	Освітній рівень: другий (магістерський)	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання до магістерської дипломної роботи		Семестр	
		1-й	-й
Загальна кількість годин – 135 год.	Спеціальність: 054 Соціологія	Лекції	
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти : аудиторних – 3 год. самостійної роботи студента – 5.5 год.		32 год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	- год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота, в т. ч. індивідуальні завдання	
		87 год. (26 балів сумарно в семестрі)	- год.
		Вид контролю: (екзамен, залік)	
		екзамен	-

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми здобуття освіти – 55%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна *«Культурсоціологічний аналіз сучасного суспільства»* є нормативною навчальною, яка вивчається студентами-магістрами першого року навчання спеціальності 054 «Соціологія». Навчальний курс розрахований на 135 годин і вивчається в першому семестрі магістратури в обсязі 4,5 кредити ЄКТС. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: аудиторні години - 48 (лекції – 32 год., семінарські заняття – 16 год.

Дисципліна *«Культурсоціологічний аналіз сучасного суспільства»* покликана продемонструвати можливості нової візії аналізу соціуму у XXI ст. Вона є наслідком одного з головних методологічних поворотів у соціологічному знанні сучасності (cultural turn) і являє собою органічну єдність усіх трьох базових елементів, розглянутих на прикладі доробку Дж. Александера: загальної соціологічної теорії (культурсоціологія), теорій середнього рівня (концепція нарративу, теорія культурної травми, концепція моральних панік, теорія зла тощо), а також «сильної» програми культуросоціологічного аналізу для проведення емпіричних досліджень. У процесі викладу матеріалу увагу зосереджено на її принциповій відмінності від соціології культури та соціокультурного підходу, в яких культура не володіла самостійним автономним статусом і не відігравала особливої ролі у соціальному розвитку. І навпаки, культуросоціологія висуває і аргументує положення про домінуючу роль культури у суспільній динаміці поч. XXI ст. та розглядає вплив нових культурних програм на соціальні зміни. У ході опанування цією дисципліною студенти зможуть не тільки ознайомитися із надбаннями сучасного соціологічного теоретизування в галузі культури, але й оволодіти практичними навичками застосування алгоритму культуросоціологічного аналізу сучасних українських реалій включно з проблематикою російсько-української війни. Отримані знання і навички студенти зможуть реалізувати під час розробки індивідуального науково-дослідного завдання в межах виконання своєї магістерської кваліфікаційної дипломної роботи, як її складової.

Мета: на основі отриманих під час навчання на бакалаврській програмі компетенцій в ділянці сучасних соціологічних теорій оволодіти знаннями, навичками і вміннями здійснювати аналіз соціокультурних явищ сучасності з урахуванням триваючої російсько-української війни та її впливів на глобальні процеси сьогодення.

Завдання: виробити у студентів магістерської програми здатність розуміти структуру сучасного соціологічного знання та місце в ній культуросоціології, з'ясувати принципові відмінності між соціологією культури і культуросоціологією, формулювати суть культуросоціологічної теорії та її основні положення і поняття; здатність розробляти «сильну» програму культуросоціологічного аналізу конкретної соціальної події як кейсу, застосовувати набуті знання для створення індивідуальних програм емпіричних досліджень в галузі культуросоціології в межах своєї магістерської роботи як автономну складову емпіричного розділу.

Після завершення цього курсу студент буде:

- **знати:**

головні соціологічні метапарадигми сучасності; характер відображення в них соціокультурного розвитку людства і сучасного українського суспільства в добу глобалізації та воєнних потрясінь останнього часу; зміст домінантної тенденції соціального розвитку у XXI ст. – перетворення культури на головну рушійну силу розвитку людства; суть нового наукового напрямку - культуросоціології, її головні теоретичні положення; відповідні методологію і методику емпіричного аналізу соціокультурних феноменів включно з воєнними реаліями сьогодення;

- **вміти:**

вирізняти проблематику культуросоціології доби глобалізації та виокремлювати предметне поле досліджень в її межах; застосовувати теоретичні положення культуросоціології для здійснення аналізу складних соціокультурних реалій сьогодення; досліджувати сенси соціального життя в Україні в контексті глобальних трансформацій з використанням

методологічного та методичного арсеналу культурсоціології; виробляти свою світоглядну позицію в оцінюванні російсько-української війни як війни цінностей та ідентичностей, здійснювати фактчекінг повідомлень російської пропаганди; розробляти програми соціологічного дослідження соціокультурних процесів і явищ в сучасному українському суспільстві, в тому числі для підготовки до написання і захисту своїх дипломних робіт.

У результаті успішного проходження курсу студент(ка) набуде:

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.

СК03. Здатність проектувати і виконувати соціологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію.

СК04. Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень.

СК05. Здатність обговорювати результати соціологічних досліджень та проектів українською та іноземною мовами.

СК 09. Здатність формулювати авторські визначення соціологічних понять та категорій, будувати класифікації та типології соціальних явищ й процесів.

Програмні результати навчання:

ПР 01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.

ПР 02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.

ПР 04. Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.

ПР 06. Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері соціології та суміжних наук у тому числі в контексті співпраці з європейськими та євроатлантичними інституціями.

ПР 08. Зрозуміло і недвозначно доносити знання, власні висновки та аргументацію з питань соціології та суміжних галузей знань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПР 10. Здійснювати авторські інтерпретації соціальних явищ й процесів на основі положень соціологічних теорій.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Культурсоціологія – новий напрям соціологічного аналізу соціокультурних реалій сьогодення

Тема 1. Зміна акцентів у соціологічному вивченні культури: від соціології культури через соціокультурний підхід до культурсоціології.

Традиційна схема дослідження культури у працях соціологів к. XIX – сер. XX ст. Культура як одна із підсистем суспільства. Залежність культури від економіки у працях соціологів к. XIX – XX ст. Поява і розвиток соціокультурного підходу в 2 пол. XX ст. Соціокультурний підхід як загальнонауковий та специфіка його використання в соціології. Суть і головні напрямки соціокультурного підходу у соціологічних дослідженнях.

Тема 2. Причини появи і розвитку культурсоціології наприкінці XX – на поч. XXI ст.

Можливості і межі використання положень соціології культури та соціокультурного підходу в сучасних умовах. Зміна статусу культури наприкінці XX - на поч. XXI ст. Перетворення культури на провідний чинник розвитку суспільств і світової системи в умовах розгортання глобалізаційних процесів. Залежність типів суспільств від характеру культури, ціннісно-нормативних та релігійних систем.

Тема 3. Культурсоціологія: суть, зміст, головні напрямки досліджень.

Критика традиційного «м'якого» розуміння культури, «слабких» програм її дослідження та «нещільних описів», пов'язаних із пошуками сенсів, що виходять із соціальної структури. Доробок Дж. Александера у розробці культурсоціології та дослідженнях сенсів соціального життя. Культурне конструювання травми. Фонові конструкції та їхня роль у створенні наративів. Різновиди наративів. Голокост в рамках прогресивного наративу. Від соціальної події через культурний факт до його впливу на соціальне і моральне життя суспільства як алгоритм культурсоціологічного аналізу.

Тема 4. Методологія культурсоціологічного аналізу

Культура як «залежна змінна» в соціології культури та «незалежна змінна» в культурсоціології. Залежність культури від економіки і соціальної структури в соціології культури. Чотири кроки до створення «сильної» програми. Автономний статус культури в культурсоціології. Творення культурних структур поруч із соціальними структурами як тенденція сучасності. «Сильна» програма в культурсоціології: елементи структурної герменевтики. Ознаки «сильної» програми культурсоціологічного аналізу.

Змістовий модуль 2. Практичні аспекти культурсоціологічного аналізу.

Тема 5. «Слабкі» програми традиційного соціологічного вивчення культури та їх недоліки.

Чотири «слабкі» програми в соціології культури. Бірмінгемська школа та її обмеженість у вивченні механізмів взаємозв'язку культури із соціальною структурою і дією. Соціологія культури П. Бурдьє: сильні і слабкі сторони. Редукціонізм М. Фуко як представника постструктуралізму і постмодернізму та його критика у працях Дж. Александера. Виробництво і сприйняття культури в сучасній американській соціології.

Тема 6. Переваги «сильної» програми культурсоціологічного аналізу.

Дж. Александер про значення «сильної» програми культурсоціологічного аналізу у дослідженнях домінантної ролі культури в сучасних умовах. Вплив культури на соціальні зміни як основний постулат «сильної» програми в культурсоціології. «Щільний опис» - реальний механізм вивчення домінантної ролі культури в емпіричних дослідженнях.

Тема 7. Складові «сильної» програми культурсоціологічного аналізу.

Розгляд складових «сильної» програми в культурсоціології на прикладі культурного конструювання травми, спричиненої масовим винищенням євреїв під час Другої Світової війни. Вихідна соціальна подія як травма, що спричиняє культурні зміни. Кодування, надання сенсу та створення нарративу – алгоритм вивчення культурних змін в культурсоціології. Структура нарративу. Різновиди нарративів. Соціальні наслідки культурних змін: (1) виникнення нових моральних стандартів свідомості та поведінки; (2) поява механізмів / норм регуляторного контролю з боку держави.

Тема 8. Використання «сильної» програми культурсоціологічного аналізу в дослідженнях соціокультурних процесів і явищ сучасного українського суспільства.

Можливості і проблеми імплементації «сильної» програми культурсоціологічного аналізу до складних соціокультурних реалій сучасної України. Приклади обмеженості використання аналізу соціокультурних процесів і явищ сучасного українського суспільства в межах соціології культури та соціокультурного підходу. Недостатність традиційних форм соціологічного аналізу культури сьогодення. Приклади застосування елементів культурсоціологічного аналізу у дослідженнях українських соціологів доби пандемії коронавірусу та періоду повномасштабного вторгнення рф в Україну. Культуральні сенси війни. Сучасна російсько-українська війна як війна світоустроїв, цінностей та ідентичностей. Формування української політичної нації як історичний процес і його результат в період російсько-української війни: головні нарративи. Російська агресія стосовно української культури та її пам'яток: аналіз нарративів російської пропаганди. Культурницький геноцид українського народу під час гострої фази російської навали. Реалізація «сильної» програми культурсоціологічного аналізу у дипломних роботах студентів освітньо-наукового рівня «магістр».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Денна форма						
	Усього	у тому числі					
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.		
1	2	3	4	5	6	7	
Змістовий модуль 1. Культурсоціологія – новий напрям соціологічного аналізу соціокультурних реалій сьогодення (16 год. лекц., 8 год. семінар. занять, 43.5 год. самост. роботи)							
Тема 1. Зміна акцентів у соціологічному вивченні культури: від соціології культури через соціокультурний підхід до культурсоціології		4	1			9.0	
Тема 2. Причини появи і розвитку культурсоціології наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст.		2	1			5.5	
Тема 3. Культурсоціологія: суть, зміст, головні напрямки досліджень.		6	4			18.0	
Тема 4. Методологія культурсоціологічного аналізу.		4	2			11.0	
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти культурсоціологічного аналізу (16 год. лекц., 8 год. семінар. занять, 43.5 год. самост. роботи)							
Тема 5. «Слабкі» програми традиційного соціологічного вивчення культури та їх недоліки.		2	-			3.5	
Тема 6. Переваги «сильної» програми культурсоціологічного аналізу.		2	2			5.0	
Тема 7. Складові «сильної» програми культурсоціологічного аналізу.		8	4			20.0	
Тема 8. Використання «сильної» програми культурсоціологічного аналізу в дослідженнях соціокультурних процесів і явищ сучасного українського суспільства.		6	2			15.0	
Разом		135	32	16	-	-	87

5. Темі семінарських/практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Відмінності у розумінні та вивченні культури в соціології ХХ – ХХІ ст.	2
2.	Внесок Дж. Александера у створення і розвиток культурсоціології	2
3.	Соціологічна наука як прочитання і перформанс	2
4.	«Сильна» програма культурсоціології: елементи структурної герменевтики	2
5.	Порівняльний аналіз «слабкої» і «сильної» програм соціологічного дослідження	2
6.	Алгоритм культурсоціологічного аналізу (загальна схема та її складові). Культурсоціологічний аналіз Голокосту	2
7.	«Сильна» програма культурсоціологічного аналізу: кейс	2

	російсько-української війни	
8.	Програма культурсоціологічного аналізу соціокультурних реалій України в межах тематики магістерських дипломних робіт	2
	Разом	16

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміна акцентів у соціологічному вивченні культури: від соціології культури через соціокультурний підхід до культурсоціології	9.0
2	Причини появи і розвитку культурсоціології наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст.	5.5
3	Культурсоціологія: суть, зміст, головні напрямки досліджень	18.0
4	Методологія культурсоціологічного аналізу	11.0
5	«Слабкі» програми традиційного соціологічного вивчення культури та їхні недоліки	3.5
6	Переваги «сильної» програми культурсоціологічного аналізу	5.0
7	Складові «сильної» програми культурсоціологічного аналізу	20.0
8	Використання «сильної» програми культурсоціологічного аналізу в дослідженнях соціокультурних процесів і явищ сучасного українського суспільства	15.0
	Разом	87.0

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачені у декількох варіантах:

- 1) *індивідуальні презентації* за матеріалами першого або другого змістових модулів за вибором студента (12 балів);
- 2) *самостійна робота та її письмові завдання*: ІНДЗ з використанням процедури культурсоціологічного аналізу відповідно до теми магістерської роботи (11 балів);
- 3) *письмова робота*: тези доповіді/виступу за темою обраного кейсу (3 бали).

До індивідуальних науково-дослідних завдань відноситься насамперед підготовка кожним студентом усної презентації (чи письмового есею) на обрану тему та його представлення на семінарських заняттях. Перелік тем надається викладачем на перших заняттях і обговорюється із студентами; староста академічної групи формує таблицю із зазначенням обраної теми та графіку проведення усних презентацій / надання викладачеві письмових есеїв. Правила підготовки презентацій / есеїв студентами магістерської програми надано у п. 13.1.

Наступним індивідуальним завданням є підготовка «сильної» програми культурсоціологічного аналізу тієї теми, яка безпосередньо чи опосередковано дотична до написання дипломної магістерської роботи. На перших заняттях окреслення цього індивідуального науково-дослідного завдання відбувається на консультації за участю наукового керівника студента. Правила підготовки ІНДЗ надано у п. 13.2.

Нарешті, студент може створити тези (невеликого формату) свого виступу / участі у дискусії на лекції чи семінарському занятті з тим, аби стисло аргументувати свою позицію, висловлену, але недопредставлену належним чином під час навчального заняття.

9-10. Методи навчання та оцінювання

Підсумки вивчення цієї дисципліни деталізують наступні **програмні результати навчання, методи навчання і викладання, методи оцінювання**, наведені нижче.

Результати навчання	Методи навчання і викладання	Методи оцінювання досягнення результатів навчання
<p>ПР 01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.</p>	<p>Мультимедійна лекція, проблемне семінарське заняття, робота в малих групах, самостійна робота, практика</p>	<p>Оцінка усних виступів, відповідей, доповнень; оцінка участі в дискусіях; оцінка результатів практики</p>
<p>ПР 02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.</p>	<p>Пошукова робота, самостійна робота, опрацювання наукової літератури, джерел за темою дослідження; індивідуальні творчі завдання</p>	<p>Оцінка виконання індивідуальних завдань самостійної роботи, аналізу та реферування першоджерел, підсумкової письмової контрольної роботи</p>
<p>ПР 04. Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.</p>	<p>Пошукова робота; самостійна робота, індивідуальні творчі завдання, консультування, опитування, практика</p>	<p>Оцінка виконання індивідуальних завдань самостійної роботи (презентацій та есеїв), тез виступу, результатів практики</p>
<p>ПР 06. Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері соціології та суміжних наук у тому числі в контексті співпраці з європейськими та євроатлантичними інституціями.</p>	<p>Практичне заняття як навчальна студентська конференція у вигляді захисту ІНДЗ, дискусія, презентація</p>	<p>Оцінка захисту ІНДЗ, відповіді, доповнення, участі в обговоренні в малих групах, участі в дискусіях, тез доповіді за темою магістерської роботи</p>
<p>ПР 08. Зрозуміло і недвозначно доносити знання, власні висновки та аргументацію з питань соціології та суміжних галузей знань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p>	<p>Практичне заняття, самостійна робота, індивідуальна презентація, тези виступу, самоосвіта</p>	<p>Оцінка захисту презентації, оцінка відповіді, доповнення, обговорення, участі в дискусіях</p>
<p>ПР 10. Здійснювати авторські інтерпретації соціальних явищ й процесів на основі положень соціологічних теорій</p>	<p>Пошукова робота, самостійна робота, самоосвіта, індивідуальна робота у вигляді презентацій та ІНДЗ, консультування</p>	<p>Оцінка виконання індивідуальних науково-дослідних завдань самостійної роботи та презентацій</p>

11. Методи контролю

Поточний контроль: опитування, виступи на семінарських заняттях (усний контроль участі студентів у дискусіях, доповнення, індивідуальні презентації); практична перевірка результатів виконання індивідуальних завдань самостійної роботи (ІНДЗ); проведення і оцінювання письмових контрольних робіт і тез.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні: 45 % семестрової оцінки; максимальна кількість **24 бали**
- індивідуальні письмові роботи (ІНДЗ) : 30 % семестрової оцінки; максимальна кількість **15 балів**
- індивідуальні презентації: 25 % семестрової оцінки; максимальна кількість **11 балів**

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою: поточний семестровий контроль сумарно – 50 балів; підсумковий контроль у вигляді іспиту – 50 балів. Іспит проводиться у письмовій та усній формі. Білет складається із 2 теоретичних питань та одного питання, скерованого на захист ІНДЗ, пов'язаного з темою магістерської дипломної роботи.

Оцінювання знань студентів протягом семестру проводиться за такими видами робіт:

1. *активність студента на занятті* (участь у дискусіях, доповнення) – 0.5 балів/заняття (максимально можна отримати 12 балів за семестр);
2. *індивідуальні презентації* за першим або другим модулями (максимальна кількість балів 11);
3. *самостійна робота та її письмові завдання* (максимальна кількість балів 12): ІНДЗ з використанням процедури культурсоціологічного аналізу;
4. *письмові роботи* (максимальна кількість балів 15):
 - 1) тези доповіді/виступу за темою кейсу – 3 бали;
 - 2) підсумкова контрольна робота – 12 балів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
2	5	6	12	4	5	8	8		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
A	90 – 100	відмінно	зараховано
B	81-89	добре	
C	71-80		
D	61-70	задовільно	
E	51-60		
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

13.1. ПРАВИЛА підготовки і оформлення презентацій з нормативної навчальної дисципліни «Культурсоціологічний аналіз сучасного суспільства» для студентів 1 к. програми підготовки магістрів (2023/2024 навч. р.)

13.1.1. Загальні вимоги

Презентація статті чи уривка із праць відомих науковців-соціологів має надати викладачеві уявлення про навички і вміння студента реферувати науковий текст, виокремлювати позицію автора, порівнювати думки різних авторів, імплементувати теоретичні положення до аналізу соціокультурних реалій України. Презентація / есей є одним з різновидів індивідуальних науково-дослідних завдань для студентів 1 к. програми підготовки магістрів.

Презентації можуть бути у вигляді:

- а) письмового тексту;
- б) презентації у форматі Power Point р з її проекцією на екран.

Якщо презентація здійснюється усно чи письмово, за допомогою паперового тексту, то студент, який її представляє, має заздалегідь подбати про роздрук цього тексту в розрахунку не менше ніж 1 копія на 2 студентів академгрупи. Для цього він може звернутися до лаборантів кафедри, які допоможуть у тиражуванні тексту. Загальний обсяг презентації не повинен перевищувати 2 стор., а текст має бути набраним 12 або 14 кеглями.

Якщо презентація здійснюється у вигляді проекції тексту на екран за допомогою програми Power Point, Canva та ін., то студент має заздалегідь подбати про належну підготовку: на перерві взяти на кафедрі мультимедійний проектор, комп'ютер і екран, перенести їх до аудиторії, під'єднати до мережі та встановити свою флешку із презентацією чи зкопіювати її на Робочий стіл комп'ютера.

Якщо презентація здійснюється під час проведення навчального заняття в онлайн-режимі, то студент має володіти навичками трансляції презентації в обраній платформі і заздалегідь підготуватися до такої трансляції.

На початку першої сторінки чи слайду слід зазначити ПІБ студента і шифр групи. Під цим – повні вихідні дані опрацьованого уривка/розділу чи статті:

- для колективної монографії: автор (кома), ініціали (в дужках – рік видання). Назва уривка чи розділу. Назва монографії. Місто, видавництво. С. ...-...;
- для статті: автор (кома); ініціали; (крапка). В дужках – рік видання. Назва статті. Назва часопису (виділяти курсивом). (номер часопису; до прикладу, № 3). 3: (сторінки; до прикладу, 12-24) 12-24 . До прикладу: Іванюк, П. (2022). Проблеми геополітики. *Українська соціологія*. 3: 12-24.

13.1.2. Структура презентації / есею

Структурно презентація / есей складається з 4 частин:

- 1) короткий тезовий виклад головних положень/думок автора;

УВАГА! Якщо презентуються праці відомих вчених, то її слід робити за такими позиціями:

- ПІБ та назва праці;
 - терміни, які використовує автор;
 - осьовий принцип його аналізу сучасного суспільства;
 - головні положення його концепції;
- 2) порівняння поглядів автора із позиціями інших вчених-соціологів, праці яких студенти вже вивчали;

- 3) розкриття того, як зазначені положення/думки можуть (чи не можуть) бути використані для вивчення сучасного українського суспільства (бажано проілюструвати конкретними прикладами: даними статистики, проведеними в Україні соціологічними дослідженнями тощо);
- 4) власна думка студента щодо наведених міркувань, а також формулювання своєї позиції та аргументи на її користь.

Кожна презентація надсилається на дві електронні адреси: викладачеві-лектору і викладачеві, який проводить семінарські заняття, а також розміщується старостою групи в *окремій, спеціально створеній спільній електронній папці академічної групи* із зазначенням назви предмету і року його вивчення. Власне матеріали презентацій студентів і виклад лектора становлять **базу** для підготовки до контрольної роботи (після засвоєння першого змістового модулю), захисту ІНДЗ (після другого змістового модулю) та іспиту за підсумками роботи протягом семестру.

Електронні адреси проф. Черниш Наталії Йосипівни:
(корпоративна): nataliya.chernysh@lnu.edu.ua
nchernysh@gmail.com

13.2. ПРАВИЛА **розробки індивідуального науково-дослідного завдання** **до дипломної магістерської роботи студента**

Ще одним різновидом самостійної роботи в позааудиторний час чи у час триваючого карантину є виконання індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ) до дипломної магістерської роботи, яке полягає у розробці авторської «сильної» програми з використанням теоретичних положень і дослідницьких технологій культурсоціології. На початку семестру студент повідомляє викладачеві тему своєї магістерської роботи і радиться з ним та науковим керівником щодо можливостей застосування культурсоціологічного аналізу у своїй обраній темі. Якщо студент не бачить цих можливостей в опрацюванні вже відібраного матеріалу до дипломної роботи, він може обрати дотичну тему із тих, що є важливими для українського сьогодення і близькою до виконуваної роботи. Це можуть бути теми, пов'язані із дослідженням обох Майданів і Революції Гідності, російською агресією і окупацією Криму, повномасштабним вторгненням РФ в Україну; геноцид українського народу; становище українського населення в окупованих територіях України; «радянська спадщина» в галузі культури; культурна травма внаслідок падіння СРСР; синдром «людини пострадянської»; стан карантину під час розгортання пандемії коронавірусу COVID-19 та іншими соціально-політичними явищами та подіями сучасності. Культурсоціологічний аналіз може також здійснюватися стосовно соціально-економічної тематики і застосовуватись для розробки «сильних» програм у дослідженнях корупції, безробіття, гендерної диспропорції на ринку праці, міграції тощо. У соціокультурному контексті такий аналіз можливо використовувати у вивченні освітньої ексклюзії, ціннісних моделей різних груп населення, ідентифікаційних процесів, релігійних переконань і т. ін.

Після уточнення своїх дослідницьких інтересів студент приступає до складання «сильної» програми дослідження за обраною тематикою; ця програма, на відміну від узвичаєної в соціології, має іншу будову і власний алгоритм емпіричного дослідження і складається з таких блоків:

- 1) **соціальний блок**: обрання і формулювання певної соціальної проблеми або значущої події, яка передусє культурницькому осмисленню і потребує вирішення (до прикладу, Голокост, або масове винищення євреїв нацистами під час Другої Світової війни); геноцид українського народу під час російсько-української війни);
- 2) **культуральний блок**:
 - *привласнення цієї проблемі відповідного коду / символу* в рамках морально-оціночних суджень (до прикладу, Голокост євреїв як зло; геноцид українського народу як зло);
 - *формулювання сенсу* розуміння цієї проблеми і надання аргументів на користь обраного коду (до прикладу, Голокост як зло, нацизм як абсолютне зло – бо Голокост

став можливим через політику, що її практикував режим Гітлера, тобто маємо справу із різними ступенями зла, тому слід виробити і обґрунтувати свій спосіб сенсування зазначеної події. Відповідно геноцид набуває сенсу зла внаслідок існування абсолютного зла – імперіалістичного авторитаризму чи рашизму в росії);

- *вироблення відповідного нарративу* (прогресивного, оптимістичного чи песимістичного, ліберального, ізоляціоністського тощо) з усіма його складовими (до прикладу, розглядаємо історичне тло, на фоні якого відбувалися події, пов'язані із Голокостом; аналізуємо культурний фон, тобто особливості локальної культури, в якій провина за розп'ятого Христа лежала на євреях; перелічуємо події, що складають нарратив Голокосту; визначаємо відповідальних за масове винищення євреїв; визначаємо статус жертви і ката; описуємо процес вигнання зла (тобто визволення євреїв з концтаборів та реабілітації тих, хто вцілів); перелічуємо безпосередні і віддалені наслідки травматичних дій, пов'язаних із Голокостом; з'ясуємо, що можна зробити, аби виправити наслідки Голокосту та не повторити його у майбутньому, у сенсі покарання винних та очищення пересічних громадян через катарсис тощо);
- 3) **окреслення соціальних наслідків** культурницького опрацювання ситуації у вигляді:
 - *визначення механізмів регуляторного контролю / норм з боку держави* (до прикладу, нових законодавчих ініціатив, якими засуджуються будь-які вияви антисемітизму, прийняття певних соціальних програм з соціальної адаптації євреїв у повоєнному суспільстві тощо) і
 - *формування нових моральних стандартів соціальної та політичної поведінки населення* (до прикладу, публічне засудження різноманітних, явних і латентних, проявів антисемітизму – від його побутових форм до артикульованих на публіці; відповідно формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій і ненасильницьких моральних норм поведінки громадян).

Окремо у програмі студент зазначає джерело збирання інформації; до прикладу, це може бути контент соціальних мереж, електронних засобів масової інформації та комунікації, присвячений проблематиці Голокосту, результати онлайн-опитування або соціологічна інформація, отримана з використанням як традиційних вербальних (кількісних та якісних), так і невербальних (візуальних) методів дослідження.

На останніх заняттях студент захищає свою авторську програму в рамках проведення студентської конференції.

14. Рекомендована література

Базова

1. Александер, Дж. Ч., Рід, А. (2013). Соціальна наука як прочитання і як перформанс: культурсоціологічне розуміння епістемології. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2: 89-104.
2. Костенко, Н. (2022). Всередині та поза межами ідентичності в культурному досвіді пандемії та війни. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2: 5-21.
3. Скокова, Л., Танчер, В. (2009). Культурна соціологія: «сильна програма» досліджень соціального життя. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 4: 29-42.
4. Соболевська, М.О. (2014). Порядок дискурсів порядку: неофункціоналізм та постструктуралізм в сучасній соціологічній теорії: Монографія. К., Логос. 248 с.
5. Черниш, Н.Й., Собко, І. (2019). Інклюзивна освіта у фокусі культурсоціології. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. Вип. 13: 21-29.
6. Alexander, Jeffrey C. (2001). The Meanings of Social Life. A Cultural Sociology. Oxford University Press. 301 pp.

Додаткова

1. Александер, Дж. Ч. (2014). Публічна ікона. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 3: 140-147.
2. Білик, А. (2016). «Сильна» програма соціологічного дослідження фестивалів в рамках культуральної соціології. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. Вип. 10: 263-

275.

3. Костенко, Н. (2011). Знання про смисли: методології глибини та поверхні. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 4: 3-31.
4. Костенко, Н. (2015). Співвіднесеність із культурою в стані 'emergency'. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Вип. 2 (16). К.: Інститут соціології НАНУ. С. 390-405.
5. Чорний, В. (2019). Українське суспільство на сучасному етапі: виклики та загрози. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 3: 179-194.
6. Back, L., Bennett, A., Edles, L.D., Gibson, M., Inglis, D., Jacobs, R., Woodward, J. (2012). Cultural Sociology: An Introduction. Wiley – Blackwell. 238 pp.

Інтернет-джерела:

1. Ворона, В. (2022). Соціологія як наукова дисципліна: постпозитивістська концепція Дж. Александера та П. Коломі. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 4: 7–29. URL: <https://doi.org/10.15407/sociology2022.04.007>
2. Малес, Л.В. (2012). Соціокультурний аналіз: концептуалізація засад. Дис. д-ра соціол. наук: 22.00.01, К.: КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 310 с. URL: <https://mydisser.com/ua/catalog/view/273/274/14672.html>
3. Пилипенко, В. (2022). Постпозитивізм у мультипарадигмальному просторі соціальних та поведінкових наук. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 4: 121–142. URL: <https://doi.org/10.15407/sociology2022.04.121>
4. Соболевська, М.О. (2013). Проблема соціального порядку і пресупозиції соціологічного теоретизування у неофункціоналістській соціології Дж. Александера. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2013. Вип. 3. С. 6–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2013_3_3.
5. Черниш, Н. Авторський цикл “Соціокультурний підхід в соціології в цілому і у дослідженнях ідентичності зокрема”. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2005 № 4: 92-103 URL: <http://stmm.in.ua/archive/rus/2005-4/5.pdf>
2006 № 1: 37-53 URL: <http://stmm.in.ua/archive/rus/2006-1/5.pdf>
2007-1/5.pdf; 2007 № 1: 33-49 URL: <http://stmm.in.ua/archive/ukr/2007-1/5.pdf>
6. Черниш, Н.Й. (2010) Вступне слово до публікації авторської програми студентки 2 к. магістеріуму А. Білик. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. Вип. 10: 260-262. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/596125.pdf>
7. Cultural Sociology: SAGE Journals. URL: <https://journals.sagepub.com/home/cus>
8. Cultural Sociology. Series. Editors: Alexander, P., Eyeman, R., Inglis, D., Smith, P. URL: <https://www.springer.com/series/14945>
9. Cultural Sociology - An overview. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/cultural-sociology>
10. American Journal of Cultural Sociology. URL: <https://www.palgrave.com/gp/journal/41290>
11. Neto, F.L. (2014). Cultural Sociology in Perspective. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0011392114533212>

15. Інформаційні ресурси

Часописи

Часописи вітчизняні

1. Соціологія: теорія, методи, маркетинг.
2. Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Соціологія.
3. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна.
4. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.
5. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Соціологічні науки.
6. Український соціологічний журнал. Наукове та інформаційне видання.
7. Український соціум.

Часописи зарубіжні

1. American Journal of Sociology (США).
2. American Sociological Review (США).
3. British Journal of Sociology (Велика Британія).
4. Canadian Journal of Sociology (Канада).
5. Cultural Sociology (Міжнародний).
6. Current Sociology (Міжнародний).
7. European Journal of Sociology (Міжнародний).
8. European Sociological Review (Міжнародний).
9. International Review of Sociology (Міжнародний).
10. Electronic Journal of Sociology (Міжнародний).
11. Sociological Methods and Research (Міжнародний).
12. Sociological Quarterly (Міжнародний).
13. Sociological Research Online (Міжнародний).
14. Teaching Sociology (Міжнародний).
15. Theory, Culture, and Society (Міжнародний).
16. Nova Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne (Республіка Польща).

Доступ до професійних баз даних, інформаційно-довідкових та пошукових систем

1. Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України. Режим доступу: i-soc.com.ua/institute/el_library
2. Дослідження та архів даних соціологічної групи «Рейтинг». Режим доступу: www.ratinggroup.ua
3. Опитування та публікації Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Режим доступу: www.dif.org.ua
4. Банк даних Київського міжнародного інституту соціології. Режим доступу: www.kiis.com.ua
5. Довідково-інформаційний портал Sociosite. Режим доступу: www.sociosite.net
6. Інформаційний і пошуковий портал з соціальних наук Social Science Hub. Режим доступу: www.sshub.com
7. Science Information Gateway (SOCIG). Режим доступу: www.sosig.ak.uk
8. Liens Socio. Режим доступу: <http://www.liens-socio.org>
9. Socioland. Режим доступу: www.sozioland.de
10. Каталог програмного забезпечення і баз даних для соціологів. Режим доступу: http://www.stat.washington.edu/raftery/Research/Soc/soc_software.html
11. Міжнародна база даних ЮНЕСКО з соціальних наук (інституції, персоналії). Режим доступу: DARE: www.databases.unesco.org/dare/form.html
12. Бази даних наукової періодики і книг. Режим доступу: www.jstor.org; www.ebsco.com
13. Бази даних з досліджень молоді. Режим доступу: <http://www.ESPAD.org>; <http://www.HBSC.org>
14. Архів Європейського соціального дослідження. Режим доступу: <http://ESS.nsd.uib.no>